

The background of the cover is a photograph of an archaeological site. In the foreground and middle ground, there are several stone structures made of large, roughly-hewn blocks, some of which appear to be ruins of walls or foundations. The site is situated on a hillside with sparse vegetation. In the background, a body of water is visible under a clear sky.

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНІ 2013

**ARCHAEOLOGICAL
RESEARCHES IN UKRAINE
2013**

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

2013

ВИДАЄТЬСЯ ЩОРІЧНО. КИЇВ

З М І С Т

<i>Від редакції</i>	9
<i>Автономна Республіка Крим</i>	
АЙБАБИН А.И., ХАЙРЕДИНОВА Э.А. Раскопки на плато Эски-Кермен	10
АЛЯДИНОВА Д.Ю., ТЕСЛЕНКО И.Б. Исследования на окраине с. Дачное (Толе) Бахчисарайского р-на	11
БЕЛИК Ю.Л., ТОЛСТИКОВ В.П. Исследования совместной пантикапейской (Боспорской) экспедиции ГМИИ им. А.С. Пушкина (РФ) и КРУ «Керченский ИКЗ» (Украина)	13
БУТЯГИН А.М., СТОЛЯРЕНКО П.Г. Раскопки Мирмекия в 2013 г.	15
ВАХОНСЬВ В.В. Підводні дослідження корабельних аварій союзницького флоту Кримської кампанії (1854 р.) в Євпаторійській бухті	17
ВАХОНСЬВ В.В. Підводні дослідження корабельної аварії XVIII ст. в Керченській протоці	18
ВАХОНСЬВ В.В., СОЛОВЬЙОВ С.Л. Підводні дослідження античного городища Акра в Східному Криму	19
ВЕСЕЛЬСЬКИЙ А.П., КРАВЧЕНКО Е.А., МАНЬКО В.О. Розвідки на околиці с. Карасьовка АРК	20
ВИНОКУРОВ Н.И., СОН Н.А. Исследования в Крымском Приазовье	21
ВНУКОВ С.Ю. Исследования городища Кара-Тобе в г. Саки	24
ВОЛОШИНОВ О.О., НЕНЕВОЛЯ І.І. Розкопки кургану біля с. Брянське Бахчисарайського р-ну	26
ГАВРИЛОВ О.В., МАЙКО В.В., СЕМЕНОВ В.В. Розвідки у середньовічному Солохаті	27
ГЕРЦЕН А.Г., ИВАНОВА О.С., ЛУКИН С.В. Исследования Мангупского городища	29
ГОРОНЧАРОВСКИЙ В.А., БУЙСКИХ А.В., БЕЙЛИН Д.В., РАКОШИ Я. Исследование крепости Илурат	30
ГРЕЧКО Д.С., ВИКТОРОВА П.Е. Исследования Марьинской экспедиции на Тарханкутском полуострове	32
ГУКИН В.Д., ДЖАНОВ А.В., МАЙКО В.В., НИКИТИН А.Б., ЗАХАРОВ В.А. Археологические исследования средневековой сигудеи	33
ЕГОРОВА Т.В. Исследования на городище «Чайка»	35
ЗИНЬКО А.В. Охранные исследования на некрополе Тиритаки и подводные разведки у мыса Ак-Бурун	36

Львівська область

ВОЙТОВИЧ Н.І., ВОЙТОВИЧ М.М. Результати археологічних досліджень на вул. Б. Хмельницького у м. Львові	173
ГАВІНСЬКИЙ А.М. Дослідження поселення культури лійчастого посуду Винники—Лисівка у 2013 р.	175
ГАВІНСЬКИЙ А., ПАСТЕРКЕВИЧ В., РОГОЖИНСЬКИЙ Я. Пошуки поселень культури лійчастого посуду у верхів'ях Дністра.....	177
КОЗАК Д.Н., СЛОБОДЯН Т.І., ВОЛОДАРЕЦЬ-УРБАНОВИЧ Я.В. Дослідження поховальних пам'яток ранньоримського часу в околицях Звенигорода	178
ОНИЩУК Я.І. Дослідження Львівського національного університету ім. І. Франка.....	179
СІЛАЄВ О., КОНОПЛЯ В. Дослідження нових пам'яток на Львівщині	180
ФИЛИПЧУК А.М. Підсумки обстежень пам'яток в басейні р. Верещиці у 2013 р.	181
ФИЛИПЧУК М.А., ЗАВІТІЙ Б.І., ФИЛИПЧУК А.М., ГРИНЮКА Б.М., СОЛОВІЙ Г.В. Підсумки робіт Пліснеської експедиції	182

Миколаївська область

БІЛЯЄВА С.О., КАРАШЕВИЧ І.В. Дослідження Південної Середньовічної експедиції.....	183
БОНДАРЕНКО Д.В., ВАСІЛЬЧУК О.В., СМІРНОВ О.І. Розкопки античного поселення Вікторівка-І на правому березі Березанського лиману.....	184
БУЙСЬКИХ А.В., КУЗЬМІЩЕВ О.Г., НОВІЧЕНКОВА М.В. Дослідження в південно-східній частині римської цитаделі в Ольвії.....	186
ГОРБЕНКО К.В., КОЗЛЕНКО Р.О. Дослідження внутрішнього рову городища Дикий Сад ...	188
ІВЧЕНКО А.В. Роботи на некрополі та передмісті Ольвії.....	189
КРИЖИЦЬКИЙ С.Д., ХМЕЛЕВСЬКИЙ Д.М., БУЙСЬКИХ А.В. Дослідження північного оборонного комплексу Римської цитаделі в Ольвії.....	191
КРУТІЛОВ В.В., СМІРНОВ О.І., БОНДАРЕНКО Д.В. Розкопки античного поселення Борисфен (о. Березань) на ділянці «ГШ».....	193
КРУТИЛОВ В.В., ЧИСТОВ Д.Е. Работы экспедиции Государственного Эрмитажа на острове Березань.....	194
СМІРНОВ О.І., ГОСПОДАРЕНКО О.В. Огляди пам'яток археології Очаківського р-ну Миколаївської обл.	196
СМІРНОВ О.І., РАЗУМОВ С.М., КАРНАУХ Є.Г., СМІРНОВ Л.І. Дослідження кургану 2 біля с. Тузли Березанського р-ну Миколаївської обл.	197
ФОМЕНКО В.М., ТОВКАЙЛО М.Т., ТРЕБУХ О.О., ДЯЧЕНКО М.А. Дослідження Миколаївської експедиції у зоні водосховищ Южно-Українського енергокомплексу.....	198

Одеська область

КЮСАК Д., ДЕМБЕЦ М., ЗАЙЛЕ Т., ПОССЕЛЬТ М. Розкопки поселення культури лінійно-стрічкової кераміки Кам'яне-Завалля.....	200
РЕДИНА Е., ПЕТРЕНКО В., МАНЗУРА Б., ГОВЕДАРИЦА Б. Исследование Кошарского археологического комплекса.....	201
САМОЙЛОВА Т.Л., ОСТАПЕНКО П.В., БОГУСЛАВСЬКИЙ Г.С., СТАРКІН А.В., ЛЕОНОВА А.О. Розкопки Білгород-Тірської експедиції (м. Білгород-Дністровський Одеської обл.) ..	203
САПОЖНИКОВ І.В., АРГАТЮК С.С., СУДНИК С.В. Перші наукові розкопки Аджидерської фортеці.....	205

Полтавська область

ВАДІМОВ В.М., СУПРУНЕНКО О.Б., МИРОНЕНКО К.М. Території археологічних та історичних ареалів міста Полтави.....	207
ЛУГОВИЙ Р.С., КОВАЛЕНКО О.В. Розвідки на території Чорнухинського р-ну Полтавської обл.	208
ЛЯМКІН В.В., СУПРУНЕНКО О.Б. Мотринська стела з лівобережжя Дніпра	209

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ

В.М. Вадімов, О.Б. Супруненко, К.М. Мироненко

ТЕРИТОРІЇ АРХЕОЛОГІЧНИХ ТА ІСТОРИЧНИХ АРЕАЛІВ МІСТА ПОЛТАВИ

Враховуючи належність м. Полтави до історичних населених місць України, Українським НДПІ «УкрНДІпроектреставрація», разом з управлінням з питань містобудування та архітектури виконкому Полтавської міськради, ДП НДЦ «ОАСУ» ІА НАН України і Полтавським центром археології розроблений містобудівний регламент центральної частини міста, умови використання території пам'яток археології, що увійшли до історико-архітектурного опорного плану і науково-проектної документації щодо визначення меж та режимів використання зон охорони пам'яток, що нещодавно затверджений Міністерством культури України.

Центральний історичний ареал міста охопив його центр станом на кінця XIX ст. Тут сконцентрована більшість пам'яток архітектури, планувальний каркас радіальних і регулярних центральних вулиць та давній характер розпланування другорядних, який сформувався протягом XVII—XVIII ст. Основою «ядра» ареалу виступають рештки оборонних споруд (ескарпування) на схилах, залишки закиданих на сьогодні ровів, основи валів і збережені поза межами забудованих у 2-й пол. XX ст. та досліджених археологічно (кін. XX — поч. XXI ст.) ділянок культурні нашарування скіфського часу, слов'яно-руської і післямонгольської епох, а також козацького доби, що належать до території пам'ятки археології національного значення — городища і поселення літописної Лтави з центром на Старополтавській (Івановій) горі, а також його посадів на Інститутській

горі. Зона залягання таких нашарувань обмежує для городища територію Соборного майдану і схили Старополтавської гори, для посаду (селищ) і Полтавської фортеці — всю територію південніше вул. Панянка і Панянського бульвару, включає межі Сонячного та Петровського парків, правобіччя Мазурівського яру від рогу з перехрестям вул. Міщенка і Першотравневого просп., південніше парного боку останнього, до перехрестя з вул. Шевченка та Садовою, пролягає по парному боці нумерації вул. Садової до вул. Короленка, включаючи садибу Літературно-меморіального музею В.Г. Короленка. Вона включає парк «Перемога» і всю територію Інститутської гори, обмежену з південного заходу будівлями лікарні інфекційних захворювань, а з півдня і південного сходу — огорожею навчальних корпусів Полтавського технічного університету. Вздовж Мазурівського яру ця зона пролягає зі сходу по кромці схилів Інститутської гори до Миколаївської гірки, перетинає вул. Леніна на перехресті з Першотравневим пров., здіймаючись на схил нижче буд. 21 по вул. Леніна.

У ній, крім Соборного майдану, бульварів і парків, археологічні нашарування збереглися фрагментарно на значних ділянках переважно поза межами будинків середини XX — початку XXI ст. та трасами прокладання траншей комунікацій. Під забудовою XIX ст. такі шари зберігаються найкраще.

Меншою мірою збереженими є культурні нашарування вздовж вул. Художньої та пров. ХТЗ, підвищеного правобіччя спуску вул. Леніна, де

доцільним залишається проведення заходів археологічної експертизи у випадках землевідведення чи будівництва.

Другий історичний ареал включає комплекс споруд Хрестовоздвиженського монастиря на вул. Свердлова, 2-в. До меж ареалу включено територію схилів Монастирської гори із заходу, півдня і сходу, а на півночі він обмежений вул. 2-а Лінія. Культурні нашарування монастиря (XVII—XVIII ст.) і рештки історичних цвинтарів на його території пошкоджені будівництвом та влаштуванням новітніх могил. Проте, між собором і дзвіницею, а також в зоні близько 50 м на північ від дзвіниці вони збереглися задовільно (0,2—0,5 м).

Третій історичний ареал охоплює територію Державного історико-культурного заповідника «Поле Полтавської битви» та групову охоронну зону заповідника. На його території і прилеглих до нього ділянках розташовані пам'ятки археології місцевого значення та щойно виявлені об'єкти — селища скіфського часу Патлаївка I, II і III, групи курганів, курган безпосередньо під пам'ятником шведам від шведів.

Визначено, що проведенню будь-яких земляних робіт в зонах ареалів і місцях залягання археологічних культурних нашарувань повинні передувати науково-рятивні дослідження або заходи з археологічного нагляду за земляними роботами, здійснювані безпосередньо археологами.

Р.С. Луговий, О.В. Коваленко

РОЗВІДКИ НА ТЕРИТОРІЇ ЧОРНУХИНСЬКОГО р-ну ПОЛТАВСЬКОЇ обл.

У 2013 р. науково-дослідним відділом археології Полтавського краєзнавчого музею продовжено роботу з підготовки «Зводу пам'яток історії та культури України: Полтавська область». Цього року проведені розвідки на території Чорнухинського р-ну Полтавської обл. Дослідження охопило лівий берег р. Удай та обидва береги його притоки річки Многа. Основна увага була зосереджена на точнішому картографуванні (за допомогою пристроїв GPS) курганних пам'яток, майданів і городищ, а також на візуальному огляді та оцінці стану збереження, фотофіксації, уточнення параметрів, прив'язок, тощо.

Під час обстеження зафіксовано 258 курганів, 7 майданів. Оглянуто городища скіфського часу біля с. Луговики та Сухоносівка, а також городище давньоруського часу біля с. Городище. Стан збереження городищ відзначаємо як задовільний. Стан збереження кількох курганів можна оцінити як аварійний. Зокрема насипу кургану епохи бронзи біля с. Бондарі, майже зруйнований забором ґрунту та польовою дорогою. На початку 2000-х рр. було знищено курган «Турова могила» (с. Піскі Удайські, висота 5 м) (відомий за розвідками І.С. Мельнікової, 1988 р.), від якого залишилося ледь по-

мітне підвищення, із залишками тригуляційного стовпа. На розораному полі траплялися шматки обробленого вапняку та граніту, можливо від стел. Зазначимо також, що 90 % обстежених курганів розорюється.

Окремо слід відмітити курганну групу біля с. Ковалі. Розташована на лівому березі р. Многи, на підвищеному плато обмеженому долинами р. Многи та її притоки, яка нині зарегульована ставками. Ця курганна група відома за розвідками І.С. Мельнікової, 1988 р. У ньому дослідниця нарахувала 15 насипів. Розораність поля дозволила зафіксувати, окрім візуально підвищених насипів, плями від курганів цього могильника, які вирізнялися жовтими плямами викиду. Всього зафіксовано 41 курган. Висотою від 0,1 до 2 м, діаметром від 10 до 40 м. Один курган розораний частково, його північна пола розорана. В північно-західному секторі зафіксоване зруйноване впускне поховання. Пляма поховання вирізнялася попелястим кольором ґрунту, вуглинами (обгорілими жердинами). Пляма овальної форми, розміром 2,5 × 1,5 м, орієнтована по лінії схід—захід. На поверхні плями траплялися численні уламки кісток людини та фрагменти глиняного ліпленого посуду, зокрема вінця типових горщиків, при-